

УДК 336.01

А.В. КРАВЕЦЬ,

Міжгалузевий інститут післядипломної освіти НТУ «ХП»

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливим критерієм оцінки ефективності функціонування фінансово-кредитного механізму акціонерних товариств є фінансові результати, отримані ними внаслідок господарської діяльності, які можуть виражатися в кінцевому підсумку як отриманим прибутком, так і збитком.

Позитивний фінансовий результат діяльності будь-якого суб'єкта господарювання характеризується абсолютними та відносними показниками – сумою отриманого прибутку та рівнем рентабельності. Величина прибутку та рівень рентабельності залежать від обсягів операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Показники прибутковості характеризують всі напрями господарювання підприємства.

Таким чином, прибуток є головною метою підприємницької діяльності, і підприємства усіх форм власності вбачають своє головне завдання в одержанні максимального чистого прибутку з авансованого капіталу.

Теоретичні, методичні та практичні аспекти аналізу фінансових результатів, оцінки показників рентабельності фінансово-господарської діяльності акціонерних товариств, механізм формування, розподілу та використання прибутку корпорацій досліджували в своїх працях зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти: Р. Брейлі, С. Майерс[3], С. Росс[4], І.А. Бланк[5], М.В. Грідчина [6].

Головним завданням механізму формування фінансових результатів та управління прибутком акціонерних товариств більшість економістів вважає забезпечення максимізації абсолютних та відносних показників отриманого чистого прибутку за умови мінімізації фінансових ризиків та стабільності формування його у часі.

Метою статті є аналіз показників фінансово-господарської діяльності акціонерних товариств України за 2008-2010 роки, дослідження динаміки та структури виручки від реалізації продукції та основних видів прибутку (збитку): валового, операційного, від звичайної діяльності, чистого, а також визначення впливу отриманих фінансових результатів на ефективність функціонування фінансово-кредитного

механізму акціонерних товариств.

З метою проведення дослідження було обстежено сукупність із 245 акціонерних товариств, які здійснюють фінансово-господарську діяльність в Україні в різних галузях економічної діяльності [7]. Для подальшого аналізу сформовано вибірку сукупності із 80 акціонерних товариств із застосуванням методу угруповань.

Основними ознаками групування було обрано вид економічної діяльності підприємства (якісна ознака) та розмір його статутного акціонерного капіталу (кількісна ознака). На цій основі було сформовано 5 груп акціонерних товариств, основними видами економічної діяльності яких є: переробна промисловість; будівництво; торгівля; діяльність транспорту та зв'язку; інжиніринг та операції з нерухомим майном. Всередині п'яти груп виділено додатково 8 підгруп (по 10 підприємств) за розмірами статутного капіталу.

Інформацію для аналізу було отримано з фінансової звітності досліджуваних підприємств: форми №1 «Баланс» та форми № 2 «Звіт про фінансові результати».

В табл. 1 та на рис. 1 наведено динаміку виручки від реалізації продукції та чистого прибутку акціонерних товариств вибіркової сукупності за період 2008-2010 роки у порівнянних цінах.

Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) охоплює переважну частину грошових надходжень від основної (операційної) діяльності підприємства. За рахунок виручки від реалізації відшкодовується собівартість реалізованої продукції та утворюється чистий дохід і валовий прибуток суб'єкта господарювання.

Динаміка змін виручки від реалізації продукції та чистого прибутку акціонерних товариств вибіркової сукупності у порівнянних цінах свідчить, що за досліджуваний період темпи зростання чистого прибутку випереджали темпи змін виручки від реалізації продукції.

© А.В. Кравець, 2012

Таблица 1

Динаміка виручки від реалізації продукції та чистого прибутку (збитку) вибіркової сукупності акціонерних товариств за період 2008-2010 роки

№ групи та підгрупи	Динаміка змін виручки від реалізації та чистого прибутку акціонерних товариств												
	Виручка від реалізації у порівнянних цінах, тис. грн			Темпи змін виручки від реалізації, %			Чистий прибуток (збиток) у порівнянних цінах, тис. грн			Темпи змін чистого прибутку (збитку), %			
	2008	2009	2010	2009/2008	2010/2009	2010/2008	2008	2009	2010	2009/2008	2010/2009	2010/2008	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1. Переробна промисловість													
1.1 підгр	2498519	1610099	1980176	64,4	123,0	79,3	34257	34382	44176	100,4	128,5	129,0	
1.2 підгр	1195939	1035945	1358755	86,6	131,2	113,6	47341	31301	28026	66,1	89,5	59,2	
1.3 підгр	1077647	1038664	1188185	96,4	114,4	110,3	16617	22012	26698	132,5	121,3	160,7	
2. Будівництво													
2 гр	441412	320703	437256	72,7	136,3	99,1	-	20096	-33894	-4420	-168,7	-13,0	-22,0
3. Торгівля													
3 гр	196032	222330	130475	113,4	58,7	66,6	9225	-5758	3897	-62,4	67,7	42,2	
4. Транспорт і зв'язок													
4 гр	192871	170733	169449	88,5	99,2	87,9	-	29590	-9047	-9581	-30,6	-105,9	-32,4
5. Інжиніринг, операції з нерухомістю, оренда, наукова та освітня діяльність та ін.													
5.1 підгр	202511	330589	294687	163,2	89,1	145,5	25265	31067	18398	123,0	59,2	72,8	
5.2 підгр	62734	94903	72148	151,3	76,0	115,0	3276	5096	1910	155,6	37,5	58,3	
В цілому за вибіркою													
Усього	5868083	4825359	5632363	82,2	116,7	96,0	86295	75158	10910	3	87,1	145,2	126,4

Так, у 2009 році порівняно з попереднім 2008 роком відбулося зниження отриманих акціонерними товариствами сум виручки від реалізації продукції (82,2%) і чистого прибутку (87,1%). Проте, в 2010 році порівняно з 2009 роком спостерігається суттєве зростання як виручки від реалізації (116,7%), так і чистого прибутку підприємств (145,2%).

Таким чином, за аналізований період (2008-2010 рр.) намітилася позитивна тенденція в динаміці основних фінансових результатів діяльності акціонерних товариств вибіркової сукупності, яка характеризується зростанням темпів отриманого чистого прибутку у порівнянних цінах – на 26,4% (126,4%), що в сумі становить 22808 тис. грн та одночасним зниженням темпів отриманої виручки від реалізації продукції – на 4% (96,0%), що в сумі складає 235720 тис. грн.

Динаміка виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та чистого прибутку (збитку) за групами та підгрупами акціонерних товариств залежно від виду економічної діяльності подано на рис.1- 2.) та свідчать про те, що:

а) темпи зростання виручки від реалізації продукції за досліджуваний період спостерігаються тільки в трьох підгрупах акціонерних товариств: в середніх підприємствах переробної промисловості (113,6%), підприємствах легкої та харчової промисловості (110,3%) в невеликих підприємствах, основними видами економічної діяльності яких є інжиніринг, управління підприємствами, операції з нерухомим майном, наукова та освітня діяльність (115,0%). В інших підгрупах за два роки (2008-2010) відбулося зменшення виручки від реалізації продукції.

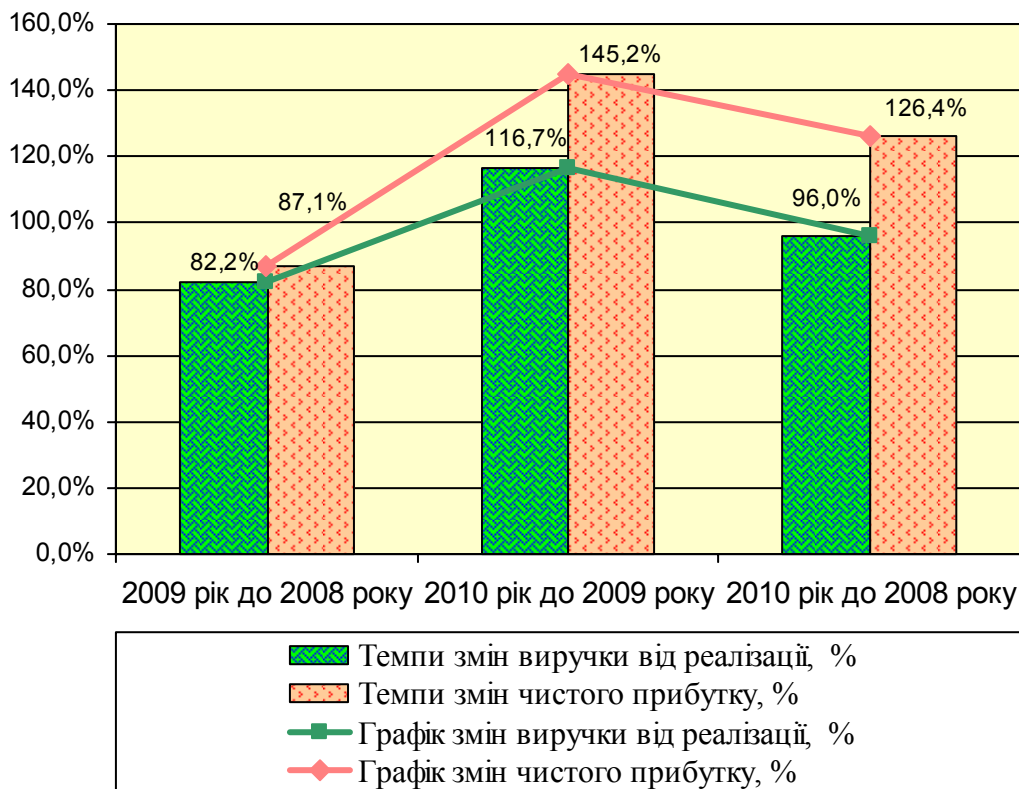

Рис. 1. Динаміка виручки від реалізації та чистого прибутку акціонерних товариств у порівнянних цінах за період 2008-2010 роки, %

б) динаміка зростання чистого прибутку простежується тільки в двох підгрупах: великих підприємствах переробної промисловості (129,8%) та в підприємствах легкої та харчової промисловості (160,7%). Збиткову діяльність протягом досліджуваного періоду вели будівельні акціонерні товариства (-22,0%) та підприємства транспорту і зв'язку (-32,4%).

У процесі оцінки фінансових результатів діяльності акціонерного товариства доцільно проаналізувати основні види прибутку (збитку): валовий прибуток (збиток); прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування; прибуток (збиток) від надзвичайних подій; чистий прибуток (збиток).

Динаміку сум та рівнів (питомої ваги у виручці від реалізації продукції, %) основних видів прибутку (збитку) в цілому за вибірковою сукупністю та в розрізі груп та підгруп акціонерних товариств залежно від виду їх економічної діяльності подано на рис. 3-4.

Валовий прибуток – це економічний результат діяльності суб'єктів господарської діяльності, що визначається як різниця між чистим доходом (чистою виручкою) від реалізації

продукції (товарів, робіт, послуг) і виробничою собівартістю. Якщо виробнича собівартість перевищує чисту виручку, то це означає, що підприємство замість валового прибутку отримує валовий збиток.

За аналізований період в цілому за вибірковою сукупністю акціонерних товариств спостерігається невелике зниження рівня отриманого валового прибутку приблизно з 20 % в 2008 році до 18% в 2010 році (-2%).

Найбільший рівень валового прибутку отримали невеликі підприємства, основними видами економічної діяльності яких є інжиніринг, управління підприємствами, операції з нерухомим майном, наукова та освітня діяльність (зростання з 35,4% в 2008 р. до 38,4% в 2010 р. (+ 3%).

Найменший рівень отриманого валового прибутку за досліджуваний період спостерігається в групі підприємств транспорту і зв'язку (4,9% в 2008 р. та 8,4% в 2010 р. (+ 3,5%), в групі будівельних акціонерних товариств (15,3% в 2008 р. та 7,5% в 2010 р. (- 7,8%), а також в групі торговельних підприємств (10,6% в 2008 р. та 14,8% в 2010 р. (+ 4,2%).

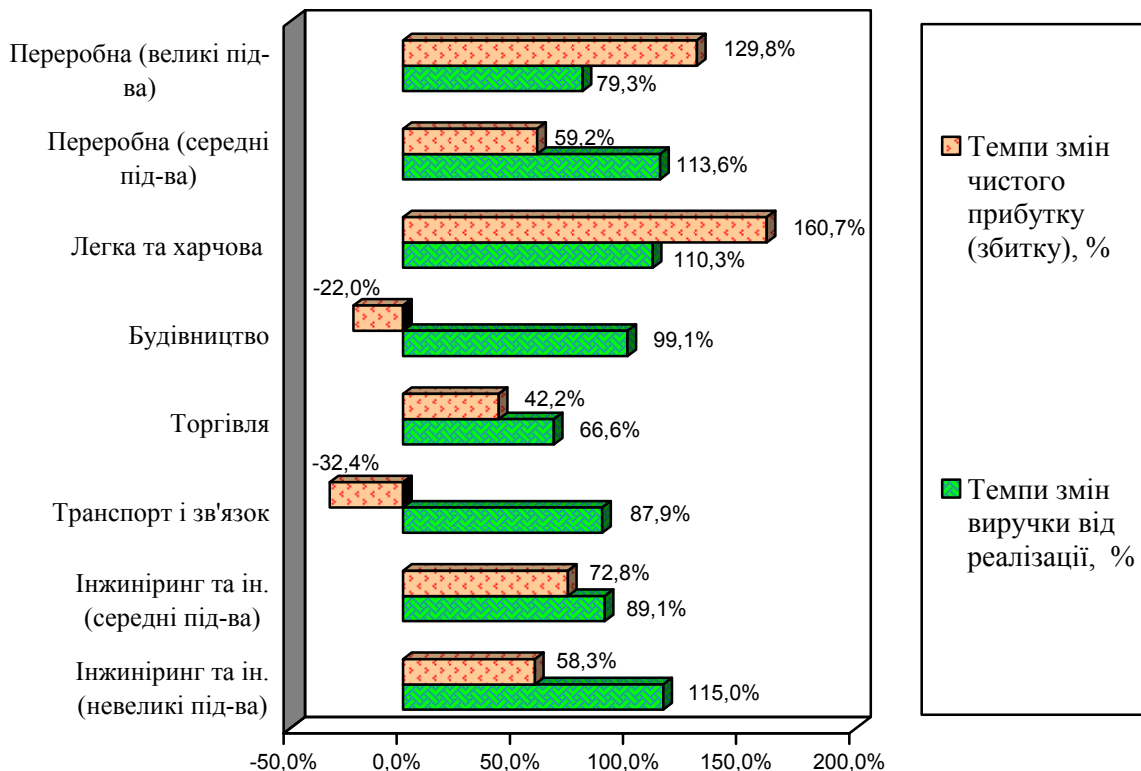

Рис. 2. Темпи змін виручки від реалізації та чистого прибутку (збитку) за групами акціонерних товариств у порівнянних цінах (2010 до 2008 року), %

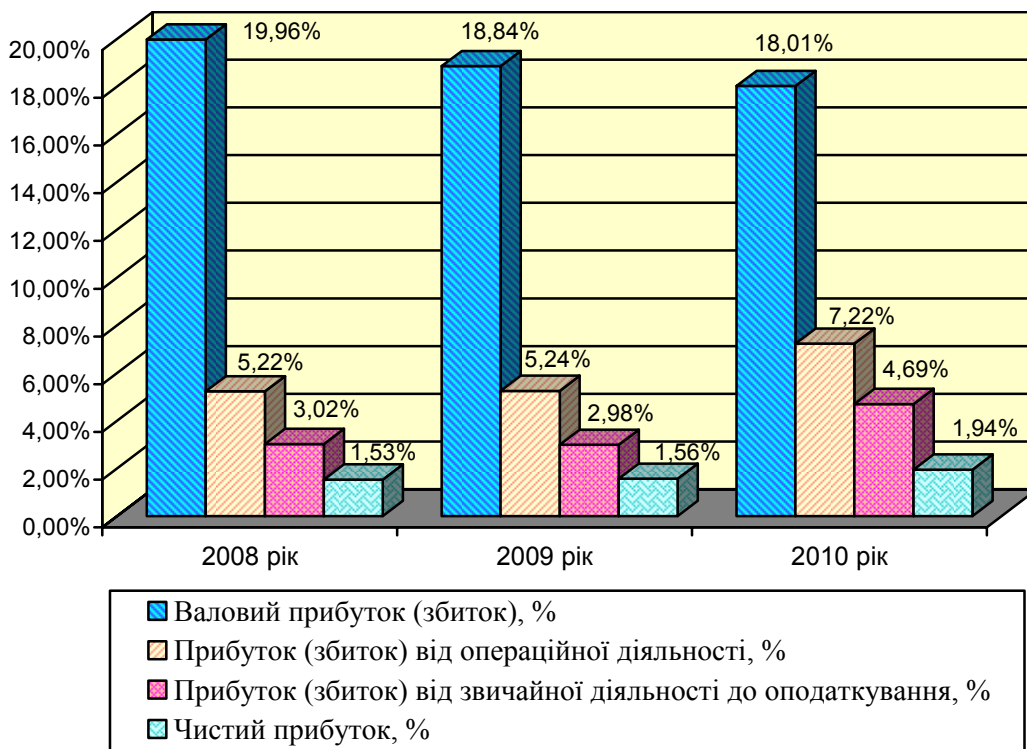

Рис. 3. Динаміка рівнів основних видів прибутку (збитку) акціонерних товариств вибіркової сукупності за період 2008-2010 роки, %

В усіх інших групах та підгрупах акціонерних товариств питома вага валового прибу-

тку у виручці від реалізації продукції, отриманого за період з 2008 по 2010 роки, коливається в діапазоні 18-23%.

Операційний прибуток (збиток) – це фінансовий результат від операційної діяльності, який визначається додаванням до одержаного результату інших операційних доходів та відніманням від валового прибутку операційних витрат.

За досліджуваний період в цілому за вибірковою сукупністю акціонерних товариств рівень прибутку від операційної діяльності збільшився з 5,2% у 2008 році до 7,2% у 2010 році (+ 2,0%).

Найбільший рівень операційного прибутку отримали великі підприємства переробної промисловості (6,2% та 10,5% відповідно (+

4,3%), а також середні підприємства, основними видами економічної діяльності яких є інжиніринг, операції з нерухомим майном, наукова та освітня діяльність (15,1% та 8,5% відповідно (-6,6%).

Найнижчий рівень операційного прибутку за 2010 рік спостерігається в підприємствах транспорту і зв'язку (0,4%), які, до того ж, за два попередні роки отримували операційні збитки (-14,9% у 2008 р. та -2,5% у 2009 р.

Акціонерні товариства з інших груп та підгруп демонструють у 2010 році невисокий рівень операційного прибутку – біля 3-6%. Операційні збитки в 2008 та 2009 роках мали будівельні підприємства (-0,36% та -5,1% відповідно) та торговельні підприємства – в 2009 році (-2,2 %).

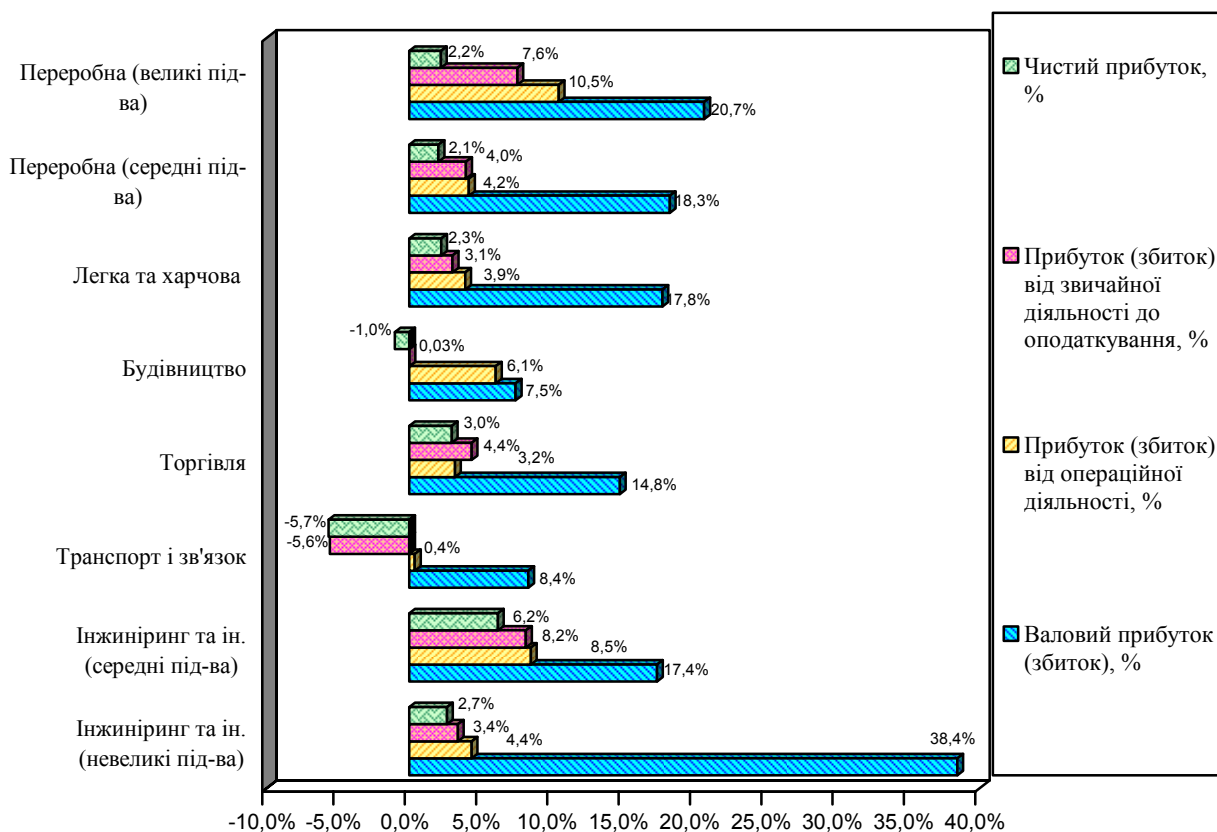

Рис. 4. Питова вага основних видів прибутку (збитку), отриманого в різних групах акціонерних товариств в 2010 році, %

Прибуток або збиток від звичайної діяльності до оподаткування – це результат від фінансової діяльності, що визначається додаванням до операційного прибутку (збитку) доходу від участі в капіталі, фінансових доходів у формі дивідендів, відсотків, отриманих від

фінансових інвестицій, та інших доходів (від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, доходу від неопераційних курсових різниць), і відніманням від отриманого результату фінансових витрат у формі відсотків та інших витрат, пов'язаних із

залученням позикового капіталу, збитків від участі в капіталі та інших витрат.

Рівень прибутку від звичайної діяльності до оподаткування в цілому за вибірковою сукупністю акціонерних товариств (див. рис. 3) демонструє незначне зростання: з 3,0% у 2008 та 2009 роках до 4,7% в 2010 році (+ 1,7%).

Найвищий рівень прибутку від звичайної діяльності до оподаткування спостерігається у великих підприємств переробної промисловості (2,6% у 2008 р. та 7,6% у 2010 р. (+5,0%) та в групі середніх підприємств, основними видами економічної діяльності яких є інжиніринг, операції з нерухомим майном, наукова та освітня діяльність (16,3% у 2008 р. та 8,2% у 2010 р. (-8,1%).

Збитки від звичайної діяльності до оподаткування протягом усього досліджуваного періоду отримували акціонерні товариства транспорту і зв'язку (-15,0% в 2008 р., -5,2% в 2009 р. та -5,6% в 2010 р.), будівельні підприємства (-3,0% в 2008 р., -11,9% в 2009 р.), торговельні підприємства (-2,4% в 2009 р.).

В інших групах та підгрупах акціонерних товариств рівень прибутку від звичайної діяльності до оподаткування мав тенденцію до зниження і в 2010 році становив приблизно 3-4%.

Чистий прибуток (збиток) – це алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності після оподаткування та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку і податків з надзвичайного прибутку. Чистий прибуток повністю залишається у розпорядженні підприємства.

В системі функціонування фінансово-кредитного механізму акціонерного товариства чистий прибуток є основним внутрішнім джерелом формування власних фінансових ресурсів підприємства, які забезпечують його розвиток. Чим вище рівень генерованого чистого прибутку акціонерного товариства в процесі його господарської діяльності, тим менше його потреба в залученні фінансових коштів із зовнішніх джерел, і тим вище рівень самофінансування його розвитку, забезпечення реалізації стратегічних цілей цього розвитку, підвищення конкурентної позиції підприємства на ринку. При цьому, на відміну від інших внутрішніх джерел формування фінансових ресурсів акціонерного товариства, чистий прибуток є постійно відтворюваним джерелом і його відтворення в умовах успішного господарювання здійснюється на розширеній основі.

Чистий прибуток є головним джерелом

зростання ринкової вартості акціонерного товариства. Здатність до самозростання вартості капіталу забезпечується шляхом капіталізації частини отриманого підприємством чистого прибутку, спрямування його на приріст його активів. Чим вище сума й рівень капіталізації отриманого акціонерним товариством чистого прибутку, тим більшою мірою зростає вартість його чистих активів (активів, сформованих за рахунок власного капіталу), а відповідно й ринкова вартість в цілому.

За досліджуваний період (2008-2010 рр.) в цілому за вибірковою сукупністю акціонерних товариств (див. рис. 3) спостерігається невисокий рівень отриманого підприємствами чистого прибутку, який має тенденцію до незначного підвищення: 1,53% в 2008 р., 1,56% в 2009 р., 1,94% в 2010 р. (+ 0,41% за період).

У розрізі окремих груп та підгруп акціонерних товариств, залежно від виду їх економічної діяльності, найбільший рівень чистого прибутку отримували середні підприємства, основними видами економічної діяльності яких є інжиніринг, операції з нерухомим майном, оренда, наукова та освітня діяльність (14,1% у 2008 р., 9,4% у 2009 р., 6,2% у 2010 р. (-7,9% за період). Невеликі підприємства з цієї ж підгрупи також мали тенденцію до зниження рівня чистого прибутку (5,2% у 2008 р. та 2,7% у 2010 р. (-2,5% за період).

Чистий збиток протягом усього періоду (2008-2010 рр.) отримували акціонерні товариства транспорту і зв'язку (-15,3% в 2008 р., -5,3% в 2009 р., -5,7% в 2010 р. (зменшення рівня чистого збитку на 9,6% за період) та будівельні підприємства (-4,6% в 2008 р., -10,6% в 2009 р., -1,0% в 2010 р. (зменшення рівня чистого збитку на 3,6% за період). Торговельні підприємства тільки в 2009 році мали збиткову діяльність (-2,6%), а в інші роки отримували чистий прибуток (4,7% в 2008 р., 3,0% в 2010 р.).

В усіх підгрупах акціонерних товариств переробної промисловості рівень чистого прибутку за досліджуваний період коливається в межах 1,5-4,0% і встановлюється на рівні 2,1-2,3% в 2010 році.

Основним відносним показником, який характеризує рівень прибутковості та ефективності фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства, є рівень рентабельності.

Для розрахунку рівня рентабельності акціонерних товариств можуть використовуватися: валовий, операційний, чистий прибуток, прибуток від звичайної діяльності до оподат-

кування. При цьому прибуток може зіставлятися з виручкою від реалізації продукції, витратами або з авансованою вартістю, яку можна визначити в різних варіантах (загальний капітал підприємства, власний капітал, позичковий капітал, основний капітал, оборотний капітал).

Проаналізуємо основні показники рентабельності фінансово-господарської діяльності акціонерних товариств вибіркової сукупності за досліджуваний період (2008-2010 рр.), результати розрахунків яких наведені в табл. 2 - 3.

Таблиця 2

Рентабельність капіталу акціонерних товариств вибіркової сукупності за період 2008-2010 роки

№ групи та підгрупи підприємств	Рентабельність капіталу (інвестицій), %								
	1. Рентабельність сукупного капіталу (ROA), %			2. Рентабельність власного капіталу (ROE), %			3. Рентабельність основних засобів, %		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Переробна промисловість									
1.1 Великі підприємства (металургійна, хімічна, машинобудування та ін.)									
1.1 підгр	2,98	3,02	8,05	4,59	5,11	6,62	4,59	5,04	6,76
1.2 Середні підприємства (металургійна, хімічна, машинобудування та ін.)									
1.2 підгр	7,93	6,04	6,07	15,31	10,93	9,97	14,27	10,67	10,09
1.3 Легка та харчова промисловість									
1.3 підгр	5,80	7,64	7,65	12,78	17,50	20,51	10,82	15,05	17,69
2. Будівництво									
2 гр	-1,35	-4,33	0,02	-14,82	-32,35	-5,67	-14,16	-27,94	-4,24
3. Торгівля									
3 гр	2,99	-1,13	1,28	14,50	-10,19	7,67	6,45	-4,63	3,57
4. Транспорт і зв'язок									
4 гр	-7,72	-2,34	-2,28	-220,08	-88,03	-151,84	-25,66	-8,87	-9,78
5. Інжиніринг, операції з нерухомістю, оренда, наукова та освітня діяльність, консультації та ін.									
5.1 Середні підприємства									
5.1 підгр	16,90	22,63	9,99	26,70	29,73	16,68	51,30	59,17	25,22
5.2 Невеликі підприємства									
5.2 підгр	6,31	9,75	3,77	5,74	9,97	3,77	13,59	24,07	9,46
В середньому за вибіркою									
Усього	3,09	2,75	5,14	5,74	5,33	7,94	5,24	4,88	7,34

Рентабельність капіталу (інвестицій) залежно від обраних для розрахунку показників прибутку (до оподаткування, чистого) та капіталу (загального, власного, основного) показує, наскільки ефективно акціонерні товариства використовують свої загальні активи (сукупний капітал), власний капітал, основні засоби.

Дані табл. 2 свідчать, що в цілому за вибірковою сукупністю акціонерних товариств в 2009 р. порівняно з 2008 р. відбувається зниження рентабельності усіх видів капіталу, а в 2010 р. вже спостерігається зростання рентабельності капіталу: загального капіталу (з 3,1% в

2008 р. до 5,14% в 2010 р. (+ 2,04%), власного капіталу (з 5,33% в 2008 р. до 7,94% в 2010 р. (+2,61%)), рентабельність основних засобів (з 5,24% в 2008 р. до 7,34% в 2010 р. (+2,1%)).

Незважаючи на невелике зростання, слід визнати, що фактичний рівень рентабельності капіталу, який склався в цілому за вибірковою сукупністю акціонерних товариств в 2008-2010 роках, є досить низьким, що свідчить про неефективну фінансово-господарську діяльність корпоративного сектору економіки України в даний період, у тому числі, і внаслідок економічної кризи 2008-2009 років.

Найвищий рівень рентабельності різних видів капіталу спостерігається в 5-й групі акціонерних товариств, основними видами економічної діяльності яких є інжиніринг, операції з нерухомим майном, наукова та освітня діяльність, а також в середніх підприємствах переробної промисловості та легкої і харчової промисловості.

Збиткову діяльність, як вже відмічалось раніше, протягом усього періоду вели підприємства транспорту і зв'язку та будівельні акціонерні товариства, торговельні підприємства – тільки в 2009 році.

Рентабельність реалізованої продукції визначає загальну ефективність діяльності господарюючого суб'єкта, куди відносяться: ва-

лова рентабельність реалізованої продукції, операційна рентабельність реалізованої продукції, чиста рентабельність реалізованої продукції, яка визначає рентабельність діяльності підприємства по чистому прибутку.

В табл. 3 наведено результати розрахунків показників рентабельності реалізованої продукції акціонерних товариств вибіркової сукупності, які свідчать, що за досліджуваний період найвищою була валова рентабельність реалізованої продукції – біля 20-22%, а найнижчою була чиста рентабельність реалізованої продукції – 1,7-2,2%, що є наслідком досить низького рівня отриманого чистого прибутку у виручці від реалізації продукції.

Таблиця 3

Рентабельність реалізованої продукції акціонерних товариств вибіркової сукупності за період 2008-2010 роки

№ групи та підгрупи підприємств	Рентабельність реалізованої продукції, %								
	1. Валова рентабельність реалізованої продукції, %			2. Операційна рентабельність реалізованої продукції, %			3. Чиста рентабельність реалізованої продукції, %		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Переробна промисловість									
1.1 Великі підприємства (металургійна, хімічна, машинобудування та ін.)									
1.1 підгр	23,00	22,44	23,16	6,90	7,91	11,73	1,53	2,37	2,50
1.2 Середні підприємства (металургійна, хімічна, машинобудування та ін.)									
1.2 підгр	24,80	21,78	20,14	6,73	5,67	4,62	4,36	3,36	2,27
1.3 Легка та харчова промисловість									
1.3 підгр	23,56	24,69	20,80	5,45	6,16	4,62	1,80	2,47	2,63
2. Будівництво									
2 гр	18,21	7,83	8,85	-0,43	-6,11	7,21	-5,43	-12,61	-1,20
3. Торгівля									
3 гр	12,75	9,54	17,72	10,60	-2,66	36,26	5,65	-3,11	3,58
4. Транспорт і зв'язок									
4 гр	5,59	11,74	9,45	-16,98	-2,82	0,45	-17,47	-6,03	-6,39
5. Інжиніринг, операції з нерухомістю, оренда, наукова та освітня діяльність, консультації та ін.									
5.1 Середні підприємства									
5.1 підгр	27,07	24,24	20,29	17,20	17,32	9,96	16,03	10,78	7,26
5.2 Невеликі підприємства									
5.2 підгр	42,18	40,47	42,87	20,04	7,09	4,90	6,23	6,23	2,95
В середньому за вибіркою									
Усього	22,58	21,38	20,44	5,91	5,95	8,19	1,73	1,77	2,20

В останні роки набула популярності система фінансового аналізу Дюпон (The DuPont System of Analysis), яка досліджує можливості корпорації ефективно генерувати прибуток, реінвестувати його, нарощувати оборотність

[3-4].

Модель Дюпона дозволяє визначити, за рахунок яких факторів відбувалася зміна рентабельності активів, тобто зробити факторний аналіз рентабельності. Під формулою Дюпона

як правило, розуміють алгоритм фінансового аналізу рентабельності активів компанії, відповідно до якого коефіцієнт рентабельності загальних активів дорівнює добутку коефіцієнта рентабельності реалізації продукції й коефіцієнта оборотності використовуваних активів (формула 1).

Рівняння Дюпона є модифікованим факторним аналізом, що дозволяють визначити, за рахунок яких факторів виробничої й фінансової діяльності підприємства відбувалася зміна рентабельності власного капіталу (ROE). Фактори, що впливають на ROE дробляться з метою з'ясування: які з них у більшому або меншому ступені впливають на рентабельність власного капіталу підприємства (формула 2).

$$P_A = \frac{ЧП}{A} = \frac{ЧП}{ВР} \times \frac{ВР}{A}, \quad (1)$$

$$P_{BK} (POE) = \frac{ЧП}{BK} = \frac{ЧП}{ВР} \times \frac{ВР}{A} \times \frac{A}{BK} \quad (2)$$

де P_A – рентабельність активів; P_{BK} (POE) – рентабельність власного капіталу; ЧП – чистий прибуток; А – активи; ВР – виручка від реалізації; ВК – власний капітал.

В табл. 4 наведено розрахунок рентабельності активів акціонерних товариств за моделлю «Дюпона» в цілому за вибірковою сукупністю та по окремих групах та підгрупах підприємств, залежно від виду їх економічної діяльності в період з 2008 по 2010 роки.

Таблиця 4

**Рентабельність активів акціонерних товариств
вибіркової сукупності за моделлю «Дюпона» за період 2008-2010 роки**

№ групи та підгрупи підприємств	Розрахунок рентабельності активів, %								
	1. Чиста рентабельність реалізованої продукції: Ррп = (ЧП/ВР), %			2. Коефіцієнт оборотності активів: Коб _А = (ВР/А), %			3. Чиста рентабельність активів: P _А = (ЧП/ВР * ВР/А), %		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Переробна промисловість									
1.1 Великі підприємства (металургійна, хімічна, машинобудування та ін.)									
1.1 підгр	1,53	2,37	2,50	1,022	0,743	0,947	1,56	1,76	2,37
1.2 Середні підприємства (металургійна, хімічна, машинобудування та ін.)									
1.2 підгр	4,36	3,36	2,27	1,170	1,108	1,380	5,10	3,72	3,14
1.3 Легка та харчова промисловість									
1.3 підгр	1,80	2,47	2,63	1,974	2,029	2,139	3,55	5,02	5,63
2. Будівництво									
2 гр	-5,43	-12,61	-1,20	0,374	0,305	0,506	-2,03	-3,85	-0,61
3. Торгівля									
3 гр	5,65	-3,11	3,58	0,317	0,394	0,243	1,79	-1,23	0,87
4. Транспорт і зв'язок									
4 гр	-17,47	-6,03	-6,39	0,451	0,400	0,363	-7,88	-2,41	-2,32
5. Інжиніринг, операції з нерухомістю, оренда, наукова та освітня діяльність, консультації та ін.									
5.1 Середні підприємства									
5.1 підгр	16,03	10,78	7,26	0,911	1,425	1,044	14,60	15,36	7,58
5.2 Невеликі підприємства									
5.2 підгр	6,23	6,23	2,95	0,701	1,231	0,986	4,36	7,67	2,91
В середньому за вибіркою									
Усього	1,73	1,77	2,20	0,903	0,813	0,967	1,56	1,44	2,13

На невисоку рентабельність активів акціонерних товариств (1,56% в 2008 р., 1,44% в 2009 р., 2,13% в 2010 р. (+ 0,57% за період) вплинули, з одного боку, низькі показники ре-

нтабельності реалізованої продукції, а з іншого – невисока ділова активність акціонерних товариств, яка характеризується низьким коефіцієнтом оборотності активів підприємств (0,8-

1,0 оборотів на рік).

Більш високі показники рентабельності активів за досліджуваний період демонстрували акціонерні товариства, які відносяться до 5-ї групи, а також середні підприємства переробної промисловості та легкої і харчової промисловості (див. табл. 4).

Таким чином, проведений аналіз динаміки та структури фінансових результатів, оцінка показників рентабельності фінансово-господарської діяльності акціонерних товариств вибіркової сукупності за досліджуваний період (2008-2010 роки) свідчать про поки що невисоку ефективність функціонування їх фінансово-кредитного механізму, зокрема, у частині регенерування чистого прибутку, окупності операційних та фінансових витрат, отримання віддачі від вкладеного у господарську діяльність загального та власного капіталу, не ефективного використання основного та оборотного капіталів.

Все це, в свою чергу, обумовило невисокі показники прибутковості акцій та позначилося на обмеженні дивідендних виплат акціонерам, які є індикатором регулювання корпоративних відносин.

Незважаючи на незначне зростання, фактичний рівень рентабельності, який склався в цілому за вибірковою сукупністю акціонерних товариств в 2008-2010 роках, є досить низьким, що свідчить про неефективну фінансово-господарську діяльність корпоративного сектору економіки України в даний період, у тому числі, і внаслідок економічної кризи 2008-2009 років.

Розрахунок рентабельності активів акціонерних товариств за моделлю «Дюпона» показав, що на невисоку рентабельність активів акціонерних товариств вплинули, з одного боку, низькі показники рентабельності реалізованої продукції, а з іншого – невисока ділова активність акціонерних товариств, яка характеризується низьким коефіцієнтом оборотності активів та власного капіталу підприємств.

Для забезпечення зростання прибутку як основного фінансового результату діяльності акціонерних товариств потрібно відшукати не-

використані можливості його збільшення, тобто резерви зростання. Резерви виявляються на стадіях планування та безпосереднього виробництва продукції та її реалізації.

Збільшення прибутку акціонерних товариств в процесі їх фінансово-господарської діяльності можливе за рахунок: збільшення обсягу виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг), зниження собівартості реалізованої продукції та інших операційних та фінансових витрат, підвищення якості продукції, запровадження досягнень науково-технічного прогресу та інших заходів, які дозволять підвищити рівень чистого прибутку та самофінансування, знизити потребу у кредитних ресурсах із зовнішніх джерел, забезпечити реалізацію стратегічних цілей розвитку та укріпити конкурентну позицію підприємств на ринку.

Література

1. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI // Урядовий кур'єр від 29.10.2008. – 2008. – № 202.
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» щодо вдосконалення механізму діяльності акціонерних товариств від 03.02.2011 р. № 2994-VI // Голос України від 02.03.2011. – № 39.
3. Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов / пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 2008. – 1008 с.
4. Росс Стивен и др. Основы корпоративных финансов / Пер. с англ. – М.: Лаборатория Базовых Знаний, 2000. – 720 с.
5. Бланк И.А. Управление прибылью. – К.: Ника-Центр, 1998. – 544 с.
6. Грідчина М.В. Управління фінансами акціонерних товариств. – К.: А.С.К., 2005. – 384 с.
7. Загальнодоступна інформаційна база даних ДКЦПФР про ринок цінних паперів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: < <http://stockmarket.gov.ua/>>.

Статья поступила в редакцию 24.02.2012